C/2025/761

11.2.2025

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus

Euroopa Liidu tulevasest laienemisest tekkida võivad raskused Euroopa ühtse turu jaoks

(omaalgatuslik arvamus)

(C/2025/761)

Raportöör: **Stoyan TCHOUKANOV**

Nõustaja	Véronique CHAPPELART
Täiskogu otsus	18.1.2024
Õiguslik alus	kodukorra artikli 52 lõige 2 –
Vastutav sektsioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	7.11.2024
Vastuvõtmine täiskogus	4.12.2024
Täiskogu istungjärk nr	592
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	193/1/2

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on veendunud, et Euroopa Liidu laienemine on edulugu, ning väljendab suurt heameelt arengu üle, mis on toimunud ja toimumas pärast ELi nõukogu Granada deklaratsiooni vastuvõtmist. Laienemisele ei omistata kogu ELis ühesugust tähtsust ning arvamused selle kohta, kas ühtset turgu peaks laiendama või süvendama, on liikmesriigiti erinevad. Lõpule viimata ühtse turu tõttu oli sisemajanduse koguprodukti kasv elaniku kohta aastatel 1993–2022 Euroopas 50 % väiksem kui USAs. Seetõttu on olukord kiireloomuline ja vaja on viivitamatuid reforme, eelkõige finantsteenuste, energeetika, telekommunikatsiooni ja keskkonna valdkonnas. Ühinemiseks peavad valmistuma mitte ainult kandidaatriigid, vaid ka EL peab tegema vajalikud regulatiivsed muudatused enne nende liitumist.

1.2. Komitee väljendab kahetsust selle üle, et Euroopa finantsturu praegune killustatus toob kaasa kapitali väljavoolu ja kujutab endast ohtu Euroopa ülemaailmsele konkurentsivõimele ning üht peamist takistust laienemise tulevasele rahastamisele. Kandidaatriikidel, kus elab ligikaudu 60 miljonit inimest (2023. aasta andmed), on märkimisväärne potentsiaal investeeringute, majanduslike võimaluste ja töökohtade loomiseks. Kavandatav hoiuste ja investeeringute liit saaks kaasata erakapitali ja tugevdada Euroopa konkurentsivõimet ning hoogustada majanduskasvu ja suurendada suutlikkust abi ära kasutada. Laienemine tähendab ka paremat juurdepääsu kriitilisele toorainele ning seega vastupanuvõimelisemat ja suveräänsemat Euroopat.

1.3. Võttes arvesse eri kandidaatriikide erinevat ettevalmistust siseturu eeskirjadega kohanemiseks ja laienemise mõju uutele kaubavoogudele kohalikus majanduses, märgib komitee, et eelmine laienemine tekitas võitjate ja kaotajate dünaamika, sest eri liiki ettevõtete jaoks eri sektorites loodud majanduslikud võimalused olid tasakaalustamata. Seepärast kutsub komitee Euroopa Komisjoni ja kandidaatriike tungivalt üles kaaluma ja ohjama laienemise mõju, et vältida sama dünaamika taasloomist, ning pöörama eritähelepanu väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele nii ELis kui ka kandidaatriikides, et kasu jaotuks ühtlaselt. Kuna ELi turud integratsiooniprotsessi ajal avanevad, peaksid kandidaatriigid rangelt järgima ELi standardeid, et vältida ELi liikmesriikide ettevõtjatele võimaliku ebasoodsa olukorra tekitamist.

1.4. ELi ja kandidaatriikide vaheliste kaubavoogude ümbersuunamist käsitleva esialgse turuanalüüsi põhjal on selge, et laienemine toob ELi tööstuskaupade ja teenuste eksportijatele netokasu. Ent mõne uue tulija madalamad tootmiskulud kahjustavad teatavaid sektoreid. Sotsiaalsed olud on kandidaatriikides väga erinevad ning need erinevused võivad lühiajaliselt mõjutada töötingimusi ja põhjustada kodanike rahulolematust. Komitee kutsub üles algatama kaasavat konsultatsiooniprotsessi võimalike sotsiaalsete kulude nõuetekohaseks hüvitamiseks, sest laienemisprotsess ei seisne üksnes poliitika kooskõlastamises.

1.5. Teine oluline mõõde on olemasolevad vabakaubanduslepingud kandidaatriikide ja kolmandate riikide vahel, kes võivad mõnikord olla ülemaailmsel tasandil ELi konkurendid. Eelkõige puudutab see toorainet, mida on vaja konkreetsetes sektorites, mis ei ole praegu täielikult ühtse turuga integreeritud. Komitee rõhutab, et EL vajab kiireid sihipäraseid meetmeid, et kõrvaldada olulised tõkked ning kasutada ära suurte rahvusvaheliste konglomeraatide ja suurte finantsturgude surve all toimiva finants-, telekommunikatsiooni- ja energiasektori täielik potentsiaal. Et kindlustada terviklik lähenemisviis ühtse turu elutähtsate tööstusharude, taristu ja tehnoloogia kaitsmisel, soovitab komitee tagada laienemisprotsessis osalevates riikides kooskõla välismaiste otseinvesteeringute taustauuringute ELi raamistikuga (mis on loodud määrusega (EL) 2019/452).

1.6. Komitee leiab, et laienemine peaks olema järgmise mitmeaastase finantsraamistiku üle peetavate arutelude keskmes. Sellega seoses on juba käivitatud mõningaid positiivseid algatusi, eelkõige reformide toetamisel, kuid rohkem tuleks ära teha, et tagada ELi rahastamisvahendite täielik tugi ühinemiseelsele protsessile.

1.7. Laienemine on toob väljakutseid. Seepärast leiab komitee, et arvestades praegusi erakordseid geopoliitilisi olusid ja kasvavaid probleeme, nagu kliimamuutused ning energiasüsteemi ümberkujundamine ja keskkonnaalane üleminek, tuleb protsessi dünaamikat muuta. Järjestikustest laienemisvoorudest saadud kogemused on näidanud, et tihedamast integratsioonist ELi ühtse turuga ja sihipärasest rahalisest toetusest ei piisa kiirendatud sotsiaal-majandusliku lähenemise saavutamiseks. Julgeoleku- ja kaitseprobleemidega, mis tulenevad Venemaa agressioonist Ukraina vastu, tuleb igakülgselt tegeleda ning neid tuleb energia-, finants- ja küberturvalisuse poliitikas arvesse võtta. Võttes arvesse mõju Lääne-Balkani riikide energiajulgeolekule, majandusarengule ja poliitilisele stabiilsusele, on nüüd hädavajalik toetada lähenemisviisi muutmist Lääne-Balkani riikide ELiga ühinemise protsessis, pakkudes neile järkjärgulist ühinemist ELi ühtse turuga. Komitee leiab, et selline dünaamilisem lähenemisviis pakub poliitilisi eeliseid ja võib taastada entusiasmi protsessi suhtes, mis on ajakava ja edenemise seisukohast olnud üsna keeruline.

1.8. Samuti soovitab komitee kaasata laienemisprotsessi kodanikuühiskonna, et aidata süvendada kodanike arusaamist reformidest, mis on vajalikud ELi liikmesuse nõuete täitmiseks. See aitab tagada, et ELi integratsioon põhineb kodanike tõelisel osalemisel avalikus mõttevahetuses. Komitee leiab, et laienemine peaks olema ülemaailmsetele probleemidele Euroopa lahenduste leidmise lahutamatu osa. Demokratiseerimine ja õigusriik on puutumatud põhimõtted, nagu ka tulemuspõhine lähenemisviis laienemisprotsessis ilma igasuguste järeleandmisteta. Kuid lõpuks tuleb inimestele mõlemal pool piiri anda kindlustunne võimaliku majanduskasu ja järgmise eurooplaste põlvkonna võimaliku suurema heaolu suhtes.

1.9. Lisaks laienemise geostrateegilisele tähtsusele toob see kaasa ka uusi ärivõimalusi Euroopa ettevõtjatele, suurema turu ettevõtjatele ja tarbijatele, samuti parema juurdepääsu kriitilistele toorainetele ning seega vastupanuvõimelisema ja suveräänsema Euroopa.

2. **Taust**

2.1. Kui Jacques Delors pani omal ajal aluse ühtsele turule (mis põhines neljal vabadusel – isikute, kaupade, teenuste ja kapitali vabal liikumisel – ning 20. sajandi teooriatel ja põhimõtetel), valitses maailmas hoopis teistsugune geopoliitiline ja majanduslik olukord. ELi laienemine annab võimaluse arendada edasi ühtse turu potentsiaali, eelkõige alakasutatud teenuste sektoris.

2.2. Ühtne turg loodi selleks, et tugevdada Euroopa integratsiooni, kõrvaldades kaubandustõkked, tagades ausa konkurentsi, parandades elanike elujärge ning edendades liikmesriikide koostööd ja solidaarsust. Lisaks võeti kasutusele ühtekuuluvusfondid tagamaks, et kõik piirkonnad saaksid turuvõimalustest võrdselt kasu. Hästi toimiv ühtne turg on esmatähtis selleks, et ergutada Euroopas rohkem investeeringuid ja innovatsiooni, finantseerida sotsiaalkindlustust, rahastada kvaliteetset haridust ja võtta kliimaalaseid lisameetmeid.

2.3. Praegu on ühtne turg jätkuvalt Euroopa integratsiooni ja väärtuste nurgakivi. See toimib majanduskasvu, heaolu ja solidaarsust hoogustava tegurina, tugevdab sotsiaaldialoogi ning edendab tööstuse keskset rolli nullnetoheite eesmärkide saavutamisel. Rahvusvaheline olukord on aga väga palju muutunud. Euroopa on kaotamas oma kohta maailmakorras ja on suuresti maha jäänud, mistõttu on hädavajalik arendada välja uus ühtne turg. ELi konkurentsivõime on vähenenud ning USA ja Hiina on paljude näitajate poolest EList juba ette jõudnud, samas kui süsinikuheite vähendamise ja digiüleminekuga loodi tingimused järgmise heaoluajastu alguseks.

2.4. Lisaks tuleb ELi tulevast laienemist silmas pidades tootlikkuse suurendamiseks ajakohastada ühtse turu põhialuseid ja viia need kooskõlla ühtse turu uue rolliga maailmas, kus toimuvad struktuursed muutused.

2.5. Usaldusväärse ühinemisprotsessi tagamiseks tuleb organiseeritud kodanikuühiskonnale anda sisuline roll, mida komitee on kandidaatriike esindavate liikmete algatuse kaudu otseselt toetanud ([1]).

2.6. Nagu varasemas arvamuses ([2]) märgitud, leiab komitee, et investeeringud sotsiaalsesse, majanduslikku ja territoriaalsesse ühtekuuluvusse on vajalikud majanduskasvu saavutamiseks ja töökohtade loomiseks Lääne-Balkani piirkonna riikides. Samuti soovitab komitee kehtestada sotsiaalsed ja arengupõhised tulemusnäitajad kõigi reformikavades sisalduvate meetmete jaoks.

3. **Üldised märkused**

3.1. ***Kas ELi laienemine on geostrateegiliselt hädavajalik?***

3.1.1. 2022. aasta sissetung Ukrainasse on kontinendi strateegilist kaarti põhjalikult muutnud. Nüüd läbib kontinenti tugev eraldusjoon, mis omakorda on taaskäivitanud ühinemisprotsessi kuue Lääne-Balkani riigi jaoks, kes praegu ootavad ELiga ühinemist. See tähendab, et liit peab nüüd valmistuma kuni üheksa uue liikme, sealhulgas Gruusia ühinemiseks.

3.1.2. Lisaks on lahendamata Türgi küsimus. Kuigi Türgi on endiselt kandidaatriik, on tema ühinemisläbirääkimised ELiga endiselt külmutatud ja tema ühinemine ELiga ei ole praegu poliitilise arutelu osa.

3.2. ***Poliitilised ja institutsioonilised kaalutlused***

3.2.1. Liikmesriikide arvu suurenemine mõjutab ELi otsustusprotsessi keskmes olevaid suhteid – liidu ja selle liikmesriikide, suuremate ja väiksemate riikide ning ELi institutsioonide vahel.

3.2.2. ELi laienemine mõjutab kindlasti ELi institutsioonilist raamistikku ja kutsub esile muutusi poliitilises dünaamikas.

3.2.3. Vetoõigusest saadavat kasu tuleb poliitiliselt kaaluda, võrreldes seda ELi suutlikkusega otsustada ja tegutseda kvalifitseeritud häälteenamusega.

3.2.4. Komitee leiab, et liikmesriigid peaksid mõtlema sellele, kuidas hakkab EL toimima üheksa lisaliikmega, ja kui liit ei saa sel viisil toimida, siis milliseid reforme oleks vaja.

3.2.5. Lissaboni lepingus saab käsitleda tulevasi laienemisi. Et vähendada volinike arvu kahe kolmandikuni liikmesriikide arvust, ei ole vaja uut lepingut, kui Euroopa Ülemkogu otsustab seda ühehäälselt teha. Teatavad vetod nõukogus saab tühistada üleminekuklauslite abil, mis võimaldavad minna nõukogus ühehäälsuselt üle kvalifitseeritud häälteenamusele, kasutades aluslepingu muutmise lihtsustatud menetlust. Lisaks on ELi lepingu artikli 48 lõikes 7 sätestatud üldine võimalus mõne veto tühistamiseks, näiteks ELi lepingu artikli 31 lõikes 3 osutatud välis- ja julgeolekupoliitikas.

([1]) „Tee sillutamine Lääne-Balkani riikide ühinemiseks ELiga“.
([2]) „Uus Lääne-Balkani majanduskasvu kava ning Lääne-Balkani reformi- ja kasvurahastu“.

3.2.6. Lisaks hääletusmeetoditele võimaldavad aluslepingud liikmesriikidel integreeruda erineva kiirusega: alates tõhustatud koostööst (mis on võimalik jagatud pädevuse valdkondades, nagu Euroopa Prokuratuuri puhul) kuni osalemis- ja loobumisklausliteni, kui see on aluslepingutes ette nähtud.

3.2.7. Euroopa Parlamendi puhul on Ühendkuningriigi 73 vabanenud kohast 31 jäetud vabaks tulevase laienemise ja/või riikidevaheliste nimekirjade jaoks. Neist piisaks mõnele väiksemale kandidaatriigile, kuid mitte Ukrainale, kes peaks saama Poola (52) või Hispaaniaga (59) võrreldava arvu kohti. Siiski leiab komitee, et ka selles küsimuses on võimalik leida lahendusi Lissaboni lepingu raames.

3.2.8. Kõne alla võivad tulla aluslepingu piiratud muudatused, mille eesmärk on säilitada liidu suutlikkus kaitsta oma väärtusi ja huve ka pärast laienemist. Komitee juhib tähelepanu sellele, et eurokriisi ajal võeti vastu ja ratifitseeriti aluslepingusse tehtud väikesed muudatused lihtsama menetluse teel. See näide annab võimaluse teatavate poliitikavaldkondade oluliseks ümbermõtestamiseks, kui see on vajalik.

3.3. *Nõutav täisvastavus Kopenhaageni kriteeriumidele*

3.3.1. Alates 1997. aastast on ELi põhiväärtuste – vabaduse, demokraatia ning inimõiguste, väärikuse, põhivabaduste ja õigusriigi põhimõtte – austamine olnud aluslepingus sätestatud tingimus edukaks ühinemiseks ELiga.

3.3.2. Esimene Kopenhaageni kriteerium on kohustanud varasemaid taotlejaid enne ühinemist oma kohtusüsteemi reformima, põhiseadust ümber kirjutama ning võtma vastu korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastased õigusaktid.

3.3.3. Komitee märgib siiski, et need kriteeriumid ei hoia tingimata ära demokraatia ja õigusriigi probleeme tulevikus. Kuigi hilisem (ehkki piiratud) seos ELi rahastamise ja õigusriigi põhimõtte järgimise vahel annab liidule suurema mõjuvõimu, peab komitee kahetsusväärseks, et endiselt esineb kohtusüsteemi ja meedia sõltumatuse rikkumisi. Nagu on näidanud 2024. aasta Nobeli preemia laureaadid majandusteadustes Daron Acemoglu, Simon Johnson ja James Robinson, ei loo halva õigusriigiga ühiskond ja elanikkonda ära kasutavad institutsioonid majanduskasvu ega muutusi paremuse suunas.

3.4. *Eelmistest laienemistest saadud kogemustel põhinev muudetud metoodika*

3.4.1. EL on varasematest laienemistest õppinud ja täiustanud oma laienemispoliitikat 2020. aasta muudetud laienemismetoodika abil. See pakub kandidaatriikidele ja potentsiaalsetele kandidaatriikidele paremaid võimalusi järk-järgult integreeruda valitud ELi poliitikavaldkondadesse (isegi enne ühinemist), pakkudes eelnevalt teatavaid ELi liikmesusega kaasnevad hüvesid ja seades kohustusi.

3.4.2. Järjestikustest laienemisvoorudest saadud kogemused on näidanud, et tihedamast integratsioonist ELi ühtse turuga ja sihipärasest rahalisest toetusest ei piisa kiirendatud sotsiaal-majandusliku lähenemise saavutamiseks. Selleks et laienemine oleks edukas, on vaja rohkem ja ulatuslikumaid reforme, et kandidaatriikide majandus suudaks toime tulla ühtse turu konkurentsisurvega ning et luua konkurentsivõimelisi ja kestlikke äriühinguid erainvesteeringute ligimeelitamiseks.

3.4.3. Komitee on seisukohal, et ühtse turu mis tahes areng peab hõlmama tõelist sotsiaalset mõõdet, mis tagab sotsiaalse õigluse ja ühtekuuluvuse. Tuleb arvestada, et kuigi ühtne turg on võimas majanduskasvu ja heaolu edendav jõud, võib see olla ka ebavõrdsuse ja vaesuse allikas, kui sellest saadavat kasu ei jagata laiemalt või, mis veelgi halvem, kui see toob kaasa võidujooksu madalaimate sotsiaalsete standardite suunas. ELi ühtse turu tugev sotsiaalne mõõde edendab kaasavat jõukust, tagades võrdsed võimalused, töötajate õigused ja sotsiaalkaitse, toetades samal ajal majanduskasvu.

3.4.4. Komitee leiab, et muudetud metoodika peaks olema kooskõlas Euroopa Ülemkogu 23.–24. juuni 2022. aasta järeldustega tulemustel põhinev ja tagasipööratav. Järk-järgulise integreerumise pakutavaid võimalusi tuleks ära kasutada, nii et lõppeesmärgiks jääb ELi liikmesus.

3.4.5. Sel eesmärgil on paljud kandidaatriigid juba kaasatud asjakohastesse ELi siseturu programmidesse, mis annavad neile ELi liikmesriikidega sarnased võimalused.

3.4.6. Komitee leiab, et edukas laienemine eeldab ka seda, et EL ja kandidaatriigid teavitaksid tulemuslikult oma elanikkonda ühinemisprotsessist ning peaksid oma kodanikega pidama konstruktiivset arutelu ühinemise strateegilise tähtsuse ja sellest saadava kasu üle.

3.4.7. Kandidaatriigid juba osalevad – sageli vaatlejatena – ELi õigusaktide ja poliitika ettevalmistamisel. Komiteel on hea meel, et ta saab selles uues metoodikas võtta aktiivse rolli. Kandidaatriikide osalemine teatavate ELi detsentraliseeritud asutuste töös on mõeldud selleks, et ELi standardid juba varajases etapis nende süsteemidesse integreerida.

3.4.8. Samuti leiab komitee, et Serbia ja Kosovo ([3]) peaksid ühinemise eeltingimusena oma suhted normaliseerima.

4. **Konkreetsed märkused**

4.1. ***Mitmetahuline ja järkjärguline lähenemisviis***

4.1.1. Vahendid ja raamistik, millega juba reguleeritakse ELi ja kandidaatriikide suhteid (nt stabiliseerimis- ja assotsieerimisleping Lääne-Balkani riikidega ning assotsieerimislepingud ja nendega seotud põhjalikud ja laiaulatuslikud vabakaubanduspiirkonnad Ukraina, Moldova ja Gruusiaga), pakuvad juba praegu häid võimalusi astmelise ülemineku tagamiseks ELi liikmesusele. See hõlmab võimalust integreeruda järk-järgult ühtse turu konkreetsetesse valdkondadesse.

4.1.2. Varajane ja järkjärguline juurdepääs ühtsele turule võimaldab ka kandidaatriikide ettevõtjatel Euroopa väärtusahelatesse veelgi rohkem integreeruda. Selleks võiks luua strateegilisi partnerlusi vastastikust huvi pakkuvates tööstusökosüsteemides (nt tooraine, patareid ja akud, turism, ringmajandus, masinad).

4.1.3. Ühtse turu õigustiku ülevõtmine on iga ELiga ühinemise keskmes. Komitee leiab, et sellega seoses tõstatub küsimus, kuidas arendada edasi järkjärgulist juurdepääsu ühtsele turule ühinemiseelselt nii sihtvaldkondade kui ka tingimuste kindlaksmääramise seisukohast.

4.1.4. Selle lähenemisviisi tõhusaks rakendamiseks peaksid Lääne-Balkani riigid kokku leppima ELi eeskirjade automaatses laiendamises ühise piirkondliku turu kindlas valdkonnas, kui konkreetne riik on saavutanud vastavuse ELi õigusaktidele ja kinnitab seda. See strateegiline samm välistaks piirkonnas vajaduse täiendava vahendusmenetluse järele samade eeskirjade jaoks. Nii oleks see mitte ainult ennetav lähenemisviis, mis vähendab kattuvust, vaid tagaks ka ühise piirkondliku turu ja ELi ühtse turu protsesside edukama rakendamise.

4.1.5. Komitee leiab, et ELi institutsioonid peavad otsustama, kas võimalus lõimuda siseturuga järk-järgult looks ELi ja kandidaatriikide õiguskorras vahetult jõustatavad õigused ja kohustused.

4.1.6. Komitee arvates ei ole selge, milliseid kaitsemeetmeid on vaja võtta (ELi õigustiku ühtseks tõlgendamiseks, kohaldamiseks ja jõustamiseks) ning millised on liidu võimalused reageerida, kui kandidaatriik ei täida oma kohustusi. Tegemist on halli alaga, mida tuleks väga hoolikalt uurida. See puudutab õiguskindlust ja ettevõtjate usaldust.

4.1.7. Assotsieerimislepinguid täiendavad lisaalgatused.

— Ukrainaga algatatud põhjaliku ja laiaulatusliku vabakaubanduspiirkonnaga kaasneb prioriteetne tegevuskava, taotleb eesmärk on pakkuda riigile juba enne ühinemist juurdepääsu ühtse turu peamistele valdkondadele. Selleks kaasatakse Ukraina ELi „rändle nagu kodus“ kohaldamisalasse, valmistatakse kooskõlas asjaomaste menetluste ja nõuetega ette juurdepääs ühtsele euromaksete piirkonnale ning võimaldatakse teatavate tööstuskaupade vaba ringlust. Sarnane kava on olemas ka Moldova jaoks ja koostamisel ka Gruusia jaoks.

([3]) Rahvusvaheline Kohus otsustas, et 17. veebruaril 2008 ühepoolselt väljakuulutatud Kosovo iseseisvusdeklaratsioon ei rikkunud rahvusvahelist õigust.

— Lääne-Balkani majanduskasvu kavaga soodustatakse piirkonna valmistumist ELi liikmesuseks ning vajalike sotsiaal-majanduslike ja põhjalike reformide kiirendamist, eelkõige sel viisil, et mõnda ühtsele turule juurdepääsu eelist pakutakse juba varem. See algatus võetakse ette samaaegselt Lääne-Balkani ühise piirkondliku turuga, mille eesmärk on tagada ELi normidele ja standarditele tuginedes piirkonna majandusintegratsioon.

— Neid järk-järgulise integreerumise protsesse toetatakse rahaliselt ka kavandatavast Lääne-Balkani reformi- ja kasvurahastust, Ukraina rahastust ja ELi Moldova toetuspaketist.

— Uue majanduskasvu kava ja rahastu üks eesmärke on kiirendada piirkondlikku majandusintegratsiooni ettevalmistava sammuna Lääne-Balkani riikide majanduse paremaks integreerimiseks Euroopa väärtusahelatesse ja nende konkurentsivõime parandamiseks. See aitab Lääne-Balkani riikidel sujuvalt integreeruda ELi ühtse turuga.

— Suurem piirkondadevaheline majanduskoostöö ja kaubandus, mis põhineb ELi standarditel, vallandab piirkonna kasutamata majandusliku potentsiaali, suurendab ettevõtete konkurentsivõimet, edendades piiriüleseid tootmisahelaid, võimendab piirkondlikke suhtelisi eeliseid, loob uusi töökohti, toob kasu tarbijatele ja meelitab ligi investoreid, keda ahvatlevad suurema turu eelised.

4.1.8. Komitee väljendab heameelt selle üle, et varajane ja järkjärguline juurdepääs ühtsele turule võimaldab ka kandidaatriikide ettevõtjatel, sotsiaalpartneritel ja kodanikuühiskonnal Euroopa väärtusahelatesse veelgi rohkem integreeruda. Tõhususe suurendamiseks tuleks vastastikust huvi pakkuvates tööstusökosüsteemides siiski luua strateegilised partnerlused.

4.2. *Vajadus kujundada ümber praegused välis- ja tehnilise abi vahendid*

4.2.1. Komitee leiab, et eeltingimuste kehtestamine tähendab laienemise uut käsitlust, mis nõuab uut kavandamis-vahendit, mis erineb praegu kättesaadavatest välis- ja tehnilise abi vahenditest. See metoodika ei ole olemasoleva ühinemiseelse abi rahastamisvahendi (IPA III) raames teostatav.

4.2.2. Uus välis- ja tehnilise abi rahastamisvahend peaks tugevdama praegust IPA III raames antavat finantsabi ELi ühtekuuluvuspoliitikas elluviidavate Interregi koostööprogrammidega ning kaasama Lääne-Balkani riike. Komitee rõhutab, kui oluline on järk-järgult ühtlustada kandidaatriikidele antav toetus liikmesriikide rahastamisvahenditega, et tagada sujuv üleminek liikmesusele.

4.2.3. Uue Lääne-Balkani reformi- ja kasvurahastu eesmärk on toetada uut majanduskasvu kava ja selle nelja samba rakendamist oluliselt suurema finantsabi kaudu. Komitee väljendab heameelt asjaolu üle, et maksete suhtes kohaldatakse oluliste reformide osas rangeid tingimusi, nagu on sätestatud reformikavas.

4.2.4. Kavandatud rahastu hõlmaks ajavahemikku 2024–2027. Sellest antaks rahalist toetust laenude (kuni 4 miljardit eurot) ja tagastamatute toetuste (kuni 2 miljardit eurot) vormis, tehes väljamakseid otse riikide eelarvetesse või kapitaliin-vesteeringute rahastamiseks Lääne-Balkani investeerimisraamistiku kaudu.

4.2.5. Nimetatud rahastu ning 2021.–2027. aasta mitmeaastase finantsraamistiku järelejäänud aja jooksul IPA III raames veel kasutada olevate vahendite finantsmõju on ette nähtud selleks, et pakkuda Lääne-Balkani riikidele elaniku kohta sama palju abi, kui ELis saadakse ühtekuuluvuspoliitika alusel keskmiselt.

4.2.6. Selline enneolematu eelarve suurendamine peaks vastama piirkonna üleskutsetele tugevdada sotsiaal-majanduslikku lähenemist ning võimendama sõnumit, et ELiga tihedamast integratsioonist saadav kasu on tuntav juba enne ühinemist.

Brüssel, 4. detsember 2024

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Oliver RÖPKE